

kłady i ćwiczenia praktyczne. W ten sposób wyszkolono dla WZHW specjalistów z zakresu parazytologii i laboratoryjnej diagnostyki chorób inwazyjnych, z zakresu ekologii, diagnostyki i leczenia chorób drobiu, chorób ryb, chorób pszczoł oraz z zakresu nowszych i ujednoliconych metod rozpoznawania chorób zakaźnych zwierząt. Planowane są dalsze kursy z wirusologii oraz z zakresu nowszych metod techniki laboratoryjnej.

Szczególne znaczenie miały kursy dla lekarzy wet. pracujących w laboratoriach Weterynaryjnej Inspekcji Sanitarnej. Dotyczyły one laboratoryjnych metod badania i kontroli produktów zwierzęcych. Dzięki tym kursom zawód nasz był w stanie obsłużyć przejętą od służby zdrowia kontrolę sanitarną produktów i przetworów mięsnych w większych zakładach produkcyjnych i zorganizować w nich odpowiednie laboratoria. Działalność laboratoriów przyczynia się do podniesienia jakości produktów oraz ułatwia ich eksport.

O potrzebie kursów świadczy ich ilość. Gdy w okresie 10 lat, w latach 1951—1962, odbyto 33 kursy, na których przeszkolono 698 lekarzy wet., to w 1963 r. odbyto 15 kursów i 3 kursokonferencje i przeszkolono 387 osób. Zwiększone zadania szkoleniowe zmuszają do wybudowania i zorganizowania przy Instytucie w następnym 5-leciu specjalnego ośrodka doszkalania służby weterynaryjnej kraju.

Mówiąc o wynikach praktycznych osiągniętych przez Instytut należy także wspomnieć o licznych udziałach jego pracowników w charakterze ekspertów, tak w kraju, jak również

za granicą dla rozstrzygania ważniejszych problemów związanych z chorobami lub z eksportem zwierząt i mięsa. Niemale znacznie miały również liczne referaty, wykłady oraz publikacje popularne, których celem jest upowszechnianie wiedzy z zakresu nauk weterynaryjnych. Ostatnio Instytut rozpoczął wydawanie specjalnego Biuletynu Informacyjnego, przeznaczonego dla popularyzowania osiągnięć mających znaczenie dla praktyki.

Od 1962 r. Instytut prowadzi również prace normalizacyjne. W ciągu ostatnich 2 lat Instytut opracował 15 norm, które zostały ustanowione przez Ministra Rolnictwa jako normy branżowe i wprowadzone do stosowania jako obowiązujące w praktyce.

Przedstawiając powyższe osiągnięcia Instytutu, pragnę podkreślić, że dzisiaj — po 20 latach pracy — wydają się one proste i łatwe tak, jak prosta i łatwa wydaje się każda prawda po jej odkryciu. Wówczas jednak, kiedy problemy te były rozwiązywane, nie było to zadanie łatwe. W nauce prawie każde osiągnięcie, choćby nawet najskromniejsze, poprzedzone bywa dużym wysiłkiem a często i niepowodzeniami. Tak było i u nas. Toteż kiedy dziś przebiegamy myślą wstecz i jeszcze raz obejmujemy wspomnieniem okres minionego 20-lecia, możemy mieć poczucie dobrze spełnionego obowiązku. Jednak dla pracownika naukowego nie to jest najważniejsze, co dotychczas zrobił, ale to, czego chciałby jeszcze dokonać. Dlatego analizując dzisiaj przeszłość, zbieramy równocześnie siły i obmyślamy środki dla najlepszego wykonania przyszłych naszych zadań dla dobra kraju i rozwoju nauki.

DR KONRAD MILLAK

Warszawa

Ośrodek Historii Medycyny Weterynaryjnej 1949—1964

Dzieje każdego obiektu rozpoczynają się od momentu jego wystąpienia. Ale jego historia rozpoczyna się dopiero wtedy, gdy świadoma wola człowieka zatrzyma się nad przedmiotem, zjawiskiem, faktem, zanotuje je, spojrzy na nie krytycznie i przekaże wiadomość o nich pokoleniom ludzkim. Toteż przeszłość pewnych obiektów może być bardzo odległa, ale zainteresowanie historyczne nimi często nie sięga głęboko w lata przeszłe.

Wystąpienie zainteresowania historycznego obiektem przeważnie dowodzi, iż z jednej strony obiekt dojrzał do stanu, w którym mógł zainteresować kręgi społeczeństwa, a z drugiej strony — że i kręgi społeczeństwa podniosły się na szczybel taki, iż zdolne były zainteresować tym obiektem.

Weterynaria, jako zjawisko istnieje od chwili zbliżenia się człowieka ze zwierzęciem i opanowania go do swoich potrzeb i dzieje jej,

jak i dzieje medycyny ludzkiej, nikną w pomrokach prawieków, ale zainteresowanie historią tego zjawiska jest stosunkowo bardzo niedawne. Właściwie dopiero wiek Oświecenia i encyklopedyści wprowadzają historię lecznictwa zwierząt na arenę wiedzy ludzkiej.

Do Polski świadomość historyczną weterynarii wnosi Ludwik Henryk Bojanus, gdy na konkurs na katedrę „bydłęcego leczenia” w Uniwersytecie Wileńskim przysłał w 1804 r. swą rozprawę pt. „Ueber die Thierarzneykunst”. Po raz pierwszy w Polsce szeroki krąg ludzi nauki przyjął do wiadomości i zainteresował się historią odłamu wiedzy, który uważał do tej pory za pożyteczną, ale niezbyt zasługującą na zainteresowanie się jej przeszłością usługę praktyczną.

Z rozprawy tej czerpał w dużej mierze swe wiadomości Adam Rudnicki, gdy przemawiał w 1824 r. na otwarciu powiązanej z Instytu-

tem Agronomicznym Marymonckim, skromniutkiej szkoły weterynaryjnej w Burakowie.

To są pierwsze przejawy w Polsce rzucenia szerszego spojrzenia na przeszłość dziejów wprowadzanego do Polski nowoczesnego lecznictwa zwierząt.

W ciągu długich jednak lat zainteresowanie przeszłością naszej nauki i zawodu jest w Polsce nikłe. W związku z tworzeniem szkół zjawiają się krótkie publikacje — czy to Myszchela w Wilnie, czy Seifmana, Koziorowskiego i Królikowskiego w Warszawie i Lwowie. W osiemdziesiątych latach XIX stulecia Antoni Barański, jeden z pierwszych profesorów zasłużonej Akademii Weterynarii we Lwowie, pisze swoją *Geschichte der Thierzucht und Thiermedizin im Alterthum* (Wien 1886), a w zasłużonym również Przeglądzie Weterynaryjskim mówi o weterynarii w dawnej Polsce. W 1891 r. Stanisław Królikowski wydaje we Lwowie pierwszą polską bibliografię weterynarii i hodowli zwierząt, która stanowi szkielet do późniejszych polskich opracowań historycznych. W 1918—1920 r. Piotr Boczkowski pisze już historię weterynarii w Polsce, ale rękopis jego pracy ginie w zawierusze dziejowej.

Dopiero w 1936 r. bibliografia Królikowskiego zostaje ubrana przez Aleksandra Perenca w żywe tkanki i powstaje pierwsze, opublikowane w dużej mierze sumptem autora, obszerne dzieło poświęcone historii weterynarii w Polsce.

Ten ostatni moment nazwałbym osiągnięciem dojrzałości historycznej przez temat ten w Polsce i przez stosunek odbiorcy polskiego do tematu. Od tej chwili datuje się w Polsce pewien rozwój historiografii weterynaryjnej. Po drugiej wojnie światowej występują już w Polsce starania o zapewnienie historii weterynarii wyraźnego miejsca w historii nauki polskiej.

W 1949 r., uchwałą Rady Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu Warszawskiego z dn. 19 listopada, na wniosek ówczesnego kierownika katedry weterynarii wojskowej i wykładowcy propedeutyki weterynaryjnej z historią, płk dr Konrada Millaka, w ramach Wydziału Weterynaryjnego powstał Ośrodek Historii Medycyny Weterynaryjnej. Inicjatorowi Rada zleciła kuratorium nad Ośrodkiem.

Od tej chwili rozpoczęła swe istnienie instytucja, w której mogły się skupiać i rozwijać wysiłki związane z badaniami nad dziejami nauki i zawodu weterynaryjnego. Powstały w Ośrodku zbiory biblioteczne specjalne i zaczątki zbiorów muzealnych.

W 1954 r. istnienie Ośrodka Historii, już w ramach Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, zostało zagrożone i tylko dzięki wysiłkom profesora Heliodora Szwejkowskiego bibliotekę i zbiory Ośrodka udało się ocalić przed rozproszaniem i umożliwić przetrwanie do 1956 r.

Po październiku 1956 r. opiekę nad Ośrodkiem objęło Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych i Ośrodek stał się jedną z czynnych agend Towarzystwa. Praca Ośrodka uzyskała szerokie poparcie. W 1960 r. Ośrodek ze swą biblioteką i zbiorami znalazł pomieszczenie w gmachu Wydziału Weterynaryjnego na Grochowie i praca nad historią weterynarii ponownie mogła się rozwinąć.

Od chwili powstania Ośrodka jedną ze spraw, do której przywiązywano szczególną wagę, było stworzenie biblioteki Ośrodka, stanowiącej warsztat dla wszelkich opracowań historycznych. Z księgozbiorów częściowo ocalałych po Warszawskim Towarzystwie Weterynaryjnym, po Polskim Towarzystwie Lekarzy Weterynaryjnych, po międzywojennym Zrzeszeniu Lekarzy Weterynaryjnych Rzeczypospolitej Polskiej, z innych źródeł i z licznych darów poszczególnych osób powstał zbiór dzieł dotyczących historii nauki i zawodu, starodruków i dzieł starszych dotyczących poszczególnych działów medycyny, weterynarii i nauk przyrodniczych, słowników, encyklopedii ogólnych i specjalnych, podstawowych dzieł z zakresu historii powszechnej i historii Polski, monografii i życiorysów. Biblioteka na początku 1964 r. liczyła dzieł skatalogowanych 842, a wśród nich 43 starodruki.

Biblioteka Ośrodka, utworzona przy jego powstaniu, pozwoliła od razu przystąpić do twórczej pracy historycznej, była źródłem do tematów i niejednokrotnie ich inspiratorką.

Pierwszym dziełem, które zapoczątkowało prace w Ośrodku był *Słownik biograficzno-bibliograficzny polskich lekarzy weterynaryjnych*. Praca nad Słownikiem, zainicjowana jeszcze w okresie drugiej wojny światowej, była długodystansowa, prowadzona prawie przez cały okres dotychczasowego istnienia Ośrodka.

Równocześnie z tym szła praca nad kolejnymi tematami. W latach 1949—1952 ukazały się z Ośrodka następujące publikacje kierownika:

Ośrodek warszawski w historii polskiej nauki weterynaryjnej. Życie Wet. 1949 nr 11—12.

W sprawie charakteru dyplomu wydanego w 1808 roku przez Instytut Lecznictwa Zwierząt w Wiedniu Adamowi Antoniemu Rudnickiemu. Pol. Arch. Wet. 1951 z. 1 nr 4.

Polska bibliografia weterynaryjna za okres 1945—1950. Pol. Arch. Wet. 1951 z. 2 nr 15.

Uczelnia weterynaryjna warszawska 1840—1950. Życie Wet. 1951 nr 10.

W sprawie dat związanych z początkami szkolnictwa weterynaryjnego w Polsce. Życie Wet. 1952 nr 1.

Zostały poza tym przygotowane prace o uczelni weterynaryjnej dorpackiej, o Polakach-lekarzach weterynaryjnych w służbie obcej i inne.

W okresie 1952—1956 nie było publikacji

prac historycznych, opracowane — spoczywały w szufladach.

W latach 1956—1958 przypadało siedemdziesięciolecie okresu studiów Stefana Żeromskiego w Warszawskiej Uczelni Weterynaryjnej. Ośrodek zainicjował uczczenie tej rocznicy. Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych wzięło na siebie wprowadzenie tej inicjatywy w życie. Jedno z posiedzeń Oddziału Warszawskiego Towarzystwa zostało poświęcone pamięci studiów weterynaryjnych Żeromskiego w Szkole Warszawskiej. Dnia 16 listopada 1957 r. miała miejsce uroczystość odsłonięcia tablicy ku upamiętnieniu studiów wielkiego pisarza, w vestibulu Uczelni na Grochowie. Udział w uroczystości wzięła małżonka Żeromskiego, przedstawiciele nauki i literatury. Życie Warszawy opublikowało szkic kierownika Ośrodka pt. „Żeromski na weterynarii” (Ż.W. 1957 z 30 XI).

W latach 1957—1959 wyszedł z Ośrodka szereg prac, które ukazały się w druku w różnym czasie. Wymienimy z nich niektóre:

Polacy w nauce i służbie weterynaryjnej u obcych. Kwart. Historii Nauki i Techniki 1957 r. II z. 2.

Ośrodek naukowy dorpacki w historii weterynarii polskiej. Zesz. Nauk. SGGW Ser. hist. z. 1 1963.

Polska historiografia weterynaryjna z bibliografią weterynaryjnych publikacji historycznych. Zesz. Nauk. SGGW Ser. hist. z. 1 1963.

Historia prasy weterynaryjnej w Polsce. Med. Wet. 1959 nr 7.

Poza tym temat historiografii weterynaryjnej był przedstawiony na czwartym posiedzeniu plenarnym I Zjazdu Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych w kwietniu 1958.

W 1958 r. miał również miejsce fakt o szczególnym znaczeniu dla polskiego zawodu weterynaryjnego. *Historia lecznictwa zwierząt w Polsce* Aleksandra Perenca, z inicjatywy Polskiej Akademii Nauk w oparciu o Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych, została wydana ponownie. Nowe, drugie wydanie zostało opracowane, uzupełnione i zmienione w układzie w Ośrodku Historii Medycyny Weterynaryjnej a opublikowane przez Ossolineum.

W celu dalszego rozwinięcia i skoordynowania pracy nad historią weterynarii, w dniu 26 czerwca 1959 r. zostało zorganizowane przez Ośrodek pierwsze zebranie członków PTNW specjalnie zainteresowanych historią nauki i zawodu. W zebraniu uczestniczyło 13 członków z różnych dzielnic Polski. Były przedstawione referaty: K. Millak — *Historiografia weterynaryjna i jej aktualna tematyka*, H. Szwejkowski — *Metodyka badań z zakresu historii weterynarii*, J. Janiszewski — *Konferat w sprawie metodyki badań*. Zebranie postanowiło zorganizować Komisję Historii Weterynarii w ramach PTNW i wyłoniło jej Zarząd w osobach: K. Millak — przewodniczący, G. Staśkiewicz — z-ca przewodniczącego, A.

Fagasiński — sekretarz, Cz. Mariański — członek. Omówiono i przedyskutowano plan kolejnych prac z zakresu historii weterynarii.

W latach 1960—1963 dwa fakty wybijają się na czoło osiągnięć Ośrodka i w ogóle historii medycyny weterynaryjnej w Polsce: zainicjowanie Działu Historii Weterynarii na II Zjeździe Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych we Wrocławiu i ukazanie się *Słownika Polskich Lekarzy Weterynaryjnych*. Poświęcimy tym faktom nieco uwagi.

Wprowadzenie historii weterynarii jako specjalnego działu w zjazdach Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych stanowi duże osiągnięcie dla tego działu wiedzy.

Przy szczupłości kadr historyków weterynarii, wynikającej z samej istoty tej dziedziny, i przy ciągle jeszcze jej charakterze pionierskim, właściwym rozwiązaniem szerszych spotkań i szerszej wymiany myśli i osiągnięć pomiędzy osobami poświęcającymi się tej gałęzi nauki, całkowicie lub obok innych zainteresowań — organizowanie działu historycznego, jako stałej składowej części manifestacji nauki weterynaryjnej w Polsce, jest racjonalne i konieczne.

Pierwszy Zjazd PTNW miał w swym programie jeden referat z zakresu historii weterynarii. Referatem tym historia nauki została wprowadzona do szeregu zagadnień, dla których trybuną była zapoczątkowana instytucja zjazdów Towarzystwa. Drugi Zjazd, w 1962 we Wrocławiu, tworzył już ze zjazdów Towarzystwa instytucję stałą, powtarzającą się okresowo. Utrzymanie i rozwinięcie na tym Drugim Zjeździe miejsca dla historii naszej nauki i zawodu stanowiło sprawę dużej wagi dla dalszego rozwoju i rozbudowy zainteresowania nią ogółu zawodowców oraz dla wytworzenia szerszego zespołu osób wkładających bezpośrednio swą pracę w badania historyczne i publikację osiągniętych wyników.

Mając powyższe na względzie, Ośrodek Historii i Komisja Historyczna PTNW od 1960 r. i rozpoczęcia prac Komitetu Organizacyjnego II Zjazdu PTNW podjęły z jednej strony akcję zmierzającą do przygotowania pewnej znaczniejszej ilości doniesień historycznych na Zjazd, a z drugiej strony — starania zapewnienia tym doniesieniom miejsca w obradach Zjazdu. Propaganda akcji pierwszej dała pomysły i już w 1960 r. zarysowała się możliwość zgromadzenia kilkunastu doniesień historycznych w opracowaniu grupy zawodowców zainteresowanych historią nauki i zawodu.

Komitet Organizacyjny II Zjazdu odniósł się z całym zrozumieniem i przychylnością do sprawy. W ramach sekcji zjazdowych została powołana do życia Sekcja A Nauk Podstawowych i Historii Weterynarii. Sekcja została podzielona na dwa działy. Działem II był Dział Historii Weterynarii. Tym samym historia medycyny weterynaryjnej, po raz pierwszy w dziejach zjazdów, czy to specjalnie weteryna-

ryjnych polskich (istniejących od 1919 r.), czy Sekcji Weterynaryjnych zjazdów szerszych, jak np. Zjazdów Lekarzy i Przyrodników Polskich (od 1888 r.) — uzyskała własną komórkę zjazdową.

Ostatecznie Ośrodek zgłosił na Zjazd 15 doniesień siedmiu autorów: *Weterynaria na zjazdach lekarzy i przyrodników polskich* (K. Wojciechowski), *Polska ustawa o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych z 1844 roku* (W. Lutyński), *Pierwsza polska uniwersytecka weterynaryjna rozprawa doktorska z 1824 r.* i *Koło Medyków Weterynaryjnych Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w okresie międzywojennym* (H. Szwejkowski), *Lekarze weterynaryjni w Powstaniu i w Wojsku Wielkopolskim*, Stefan Piotrowski — działacz polityczny i weterynaryjny okresu międzywojennego oraz *Praca Stefana Piotrowskiego napisana w więzieniu przed wykonaniem wyroku śmierci* (S. Jakubowski), *Dr Kurt Obitz — działacz mazurski, który „szedł ku Polsce”* (S. Wadowski), *Kobiety w nauce i w zawodzie weterynaryjnym w Polsce przed 1939 rokiem* (T. Pustówka), *Sprawa nauczania weterynarii we Lwowie przed 1881 r.*, *Pierwszy dyplom magistra nauk weterynaryjnych wydany w 1848 r. przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego*, *Szkoła weterynaryjna w Warszawie w okresie studiów w niej Stefana Żeromskiego*, *Emigranci z powstania listopadowego we francuskich szkołach weterynaryjnych*, *Warszawski Instytut Weterynaryjny w okresie strajku szkolnego w Królestwie i Polskie stowarzyszenia studentów weterynarii w Dorpacie do 1918 r.* (K. Millak). Streszczenia tych doniesień zostały opublikowane w Biuletynie Zjazdowym. Z doniesień tych — sześć zostało przewidziane do wygłoszenia na jednym z posiedzeń, przeznaczonym dla historii weterynarii.

Historia weterynarii weszła zatem w ramy zjazdów PTNW i obecnie zadaniem Ośrodka i Komisji Historycznej będzie utrzymanie tego stanu i stworzenie trwałej tradycji, w jaką wstępuje organizowany III Zjazd PTNW, który odbędzie się w 1966 r. w Lublinie.

Drugim ewenementem było ukończenie druku *Słownika Polskich Lekarzy Weterynaryjnych* w kwietniu 1963 r.

Słownik Polskich Lekarzy Weterynaryjnych Biograficzno-bibliograficzny był przygotowany w drugim brulionie maszynowym w 1956 r. W tymże czasie był referowany na posiedzeniu Sekcji Historii Nauk Biologicznych i Medycznych Komitetu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk i z jej polecenia recenzowany. Od tego czasu ulegał ostatecznemu opracowaniu i oczekiwał możliwości wydania. Dzięki staraniom Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, a szczególnie zabiegom profesora Szwejkowskiego, od lutego 1960 r. wychodził arkuszami przy miesięczniku *Medycyna Weterynaryjna*. W kwietniu 1963 r. druk Słownika został zakończony, przy czym Redakcja

Medycyny musiała przemóc wiele trudności, aby dzieło doprowadzić do końca.

Słownik obejmuje daty i dane biograficzne oraz zestawienia publikacji osób, które zajmowały się weterynarią lub wchodziły z nią w kontakt. Zawiera około 3000 nazwisk osób, które rozpoczynały pracę w zawodzie od końca XIV wieku do 1918 r., zamykającego przerwę w bycie politycznym Polski i będącego początkiem nowego etapu jej historii. Słownikiem są objęte nazwiska osób, które nie żyły w czasie druku Słownika. Weszły do niego również nazwiska osób, które rozpoczęły pracę w zawodzie po 1918 r., zaznaczyły się swą działalnością w nauce lub w życiu społecznym i zmarły przed wydaniem Słownika.

W Słowniku, poza życiorysami lekarzy weterynaryjnych, znajdują się biogramy 117 lekarzy, 40 biologów, 23 rolników i hodowców, 11 farmaceutów i in. W wykazach bibliograficznych został uwzględniony, o ile tylko możliwe, pełny dorobek piśmienniczy lekarzy weterynaryjnych oraz prace związane z weterynarią osób innych.

Słownik, obok Historii lecznictwa zwierząt Perenca stanowi podstawowe, wyjściowe dzieło do wszelkich dalszych prac nad historią weterynarii w Polsce.

Poza zawodem lekarskim, który ma podobne dzieło, opracowane przez Stanisława Kościńskiego i wydane w 1888 r., pod tytułem *Słownik Lekarzy Polskich*, niewiele jest zawodów w Polsce posiadających tego rodzaju wydawnictwo. Toteż wszystkim instytucjom i osobom, które przyczyniły się do realizacji wydawnictwa, należy się żywe uznanie ze strony najbardziej zainteresowanych sprawą historyków i ogółu lekarzy weterynaryjnych.

Poza tymi dwoma ewenementami Ośrodek rozwijał dalszą działalność w zakresie historii weterynarii. W tymże czasie została opracowana w Ośrodku i jest gotowa do wydania monografia pt. *Czasopismo Wiadomości Weterynaryjne i związane z nim wydawnictwa 1919—1939* z pełną bibliografią materiałów w nich zawartych. dalej — ukazała się praca *Zwiazki Wiedeńskiej Szkoły Weterynaryjnej z weterynarią w Polsce* (Med. Wet. 1963 nr 3) oraz szereg innych publikacji.

Dużą wagę miała praca prowadzona przez Ośrodek w wydawnictwach ciągłych i encyklopedycznych. Nie wymaga dowodzenia, jakie znaczenie posiada uwzględnienie w należytej mierze zasłużonych dla kraju i nauki pracowników weterynaryjnych w tego rodzaju wydawnictwach.

Ośrodek Historii współpracował z wydawnictwem od 1935 r., początkowo przez Polską Akademię Umiejętności w Krakowie, a następnie przez Polską Akademię Nauk, pomnikowym wydawnictwem — *Polskim Słownikiem Biograficznym*. Wydawnictwo to, wznowione po drugiej wojnie światowej, z pewną jeszcze przerwą w okresie 1949—1958 r., jest konty-

nuowane przez Komitet Historii PAN w Krakowie. Pomieszcza biografie Polaków i cudzoziemców, którzy zaznaczyli się w kulturze polskiej. W ciągu 1959—1963 r. opracowano w Ośrodku dla tego wydawnictwa życiorysy wybitnych lekarzy weterynaryjnych do litery K włącznie.

Ośrodek współpracował także z redakcją zaprojektowanego w 1958 r. przez Polską Akademię Nauk *Słownika Biologów Polskich*. Przygotowano do tego Słownika kilkadziesiąt biogramów lekarzy weterynaryjnych nie żyjących, którzy w dorobku swoim pozostawili prace z zakresu biologii. Opracowano także dla redakcji tego Słownika dane o żyjących lekarzach weterynaryjnych-biologach. Słownik ten jest ciągle w stadium przygotowawczym.

W związku z rozpoczęciem przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe wydawania Wielkiej Encyklopedii Powszechnej został w Ośrodku opracowane życiorysy wybitnych lekarzy weterynaryjnych, których nazwiska w liczbie około 25 wejdą do tej Encyklopedii. Do wydanej w 1956 r. Małej Encyklopedii Powszechnej opracowano 17 biogramów osób związanych z weterynarią.

W 1961 r. ukazała się w Polskim Wydawnictwie Naukowym pierwsza polska „*Prope-deutuka weterynaryjna z uwzględnieniem historii i deontologii*”, jako skrypt wykładów kierownika Ośrodka na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego 1946—1951 i na Wydziale Weterynaryjnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego 1956 — 1960.

W 1962 r., w związku z upływem stulecia od chwili powołania do życia polskiego Instytutu Politechnicznego i Rolniczo-Leśnego w Puławach, puławskie instytucje naukowe postanowiły uczcić te rocznice wydawnictwami jubileuszowymi. Instytut Weterynarii w Puławach zainicjował wydanie „*Księgi Pamiątkowej*” pt. „*Sto lat weterynarii w Puławach*”. Księga została opracowana pod redakcją kierownika Ośrodka Historii Medycyny Weterynaryjnej i jesienią 1963 r. opuściła prasę drukarską. Księga, objętości około 25 arkuszy druku, obficie ilustrowana, zawiera dane historyczne dotyczące nauczania weterynarii w zakładach naukowych rolniczo-leśnych puławskich, organizacji działów weterynaryjnych instytutów rolniczych, a następnie — Instytutu Weterynarii w Puławach od 1862 do 1962 r. Uwzględniona jest w Księdze pełna bibliografia dorobku naukowego weterynaryjnego Puław.

Poza publikacjami wyżej wymienionymi Ośrodek zasiliał pracami historycznymi wydawnym w 1963 r. pierwszy poświęcony historii Zeszyt Naukowy SGGW.

W wydawnictwach okolicznościowych, związanych z rocznicami państwowymi, z jubileuszami uczelni — Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Szkoły Głównej

Gospodarstwa Wiejskiego — ukazały się dość obfite materiały dotyczące historii weterynarii i wydziałów weterynaryjnych tych uczelni, opracowane w Ośrodku i poza nim. W 1959 r. przez Redakcję Medycyny Weterynaryjnej został wydany specjalny numer poświęcony 15-leciu weterynarii w Polsce po drugiej wojnie światowej. Numer zawierał cenne materiały do historii uczelni, organizacji naukowych i społecznych, prasy, instytucji i służby weterynaryjnej. Dorobek historyczny z zakresu weterynarii był reprezentowany poza tym przez szereg publikacji w prasie fachowej, których autorami byli: Szaflarski, Staśkiewicz, Stefan Jakubowski, Władysław Stanilewicz, Pluszyński, Szwejkowski, Millak, Żuliński, Tadeusz Jastrzębski, Zakrzewski, Gabriel Brzek, Trawiński, Gancarz, Lutyński, Cena, Marański i inni.

Oczekują jeszcze publikacji pełne teksty doniesień na II Zjazd PTNW, z których zaledwie nieliczne zdołały się ukazać lub są w druku. Między innymi również oczekuje druku przygotowana przed dwoma laty, wspomniana już monografia Wiadomości Weterynaryjnych.

Poza publikacjami Ośrodek Historii utrzymywał dość bliskie kontakty z Polskim Towarzystwem Historii Medycyny, oraz wymieniał wydawnictwa z przedstawicielami weterynaryjnych środowisk cudzoziemskich zainteresowanych badaniami historycznymi.

Biblioteka Ośrodka była stale uzupełniana w drodze zakupów i darów, tak dziełami historycznymi jak i klasycznymi z poszczególnych gałęzi nauk weterynaryjnych, wydawnictwami informacyjnymi i okolicznościowymi, związanymi z nauką i zawodem weterynaryjnym. Nad Biblioteką i katalogami od 1958 r. rozpoczął roztaczać opiekę wolontariusz student, obecnie lekarz weterynaryjny, Krzysztof Wojciechowski. Zaprezentował się on na II Zjeździe PTNW referatem o udziale weterynarii w Zjazdach Lekarzy i Przyrodników Polskich przed 1939 r.

Jednym z ostatnich przejawów działalności Ośrodka było II zebranie Komisji Historycznej PTNW. Odkonane ono w dniu 7 grudnia 1963 r. W zebraniu uczestniczyli: A. Fagasiński, J. Janiszewski, T. Jastrzębski, Cz. Marański, K. Markiewicz, K. Millak, K. Morawski, E. Pluszyński, T. Pustówka, Z. Służewski, H. Szwejkowski, S. Tarczyński, K. Wojciechowski, Z. Wojtatowicz, T. Żuliński. Wysłuchano referatu przewodniczącego Komisji o pracach i osiągnięciach z zakresu historii weterynarii w okresie, który ubiegł od I zebrania Komisji (1959—1963), oraz referatów historycznych Szwejkowskiego, Millaka i Pustówki. Przedyskutowano sprawę: opracowania historii towarzystw weterynaryjnych z okresu międzywojennego, komórek kronikarskich w instytucjach weterynaryjnych, wykładów historii weterynarii na wydziałach uczelniach, doktoratów na tematy historyczne, kolokwium z

historii weterynarii przy doktoratach weterynaryjnych, pamiątek i wspomnień lekarzy weterynaryjnych, gromadzenia pamiątek i dokumentów, muzeum weterynaryjnego oraz doniesień historycznych na III Zjazd PTNW. Zarząd Komisji Historycznej PTNW stanowią: przewodniczący — K. Millak, z-ca przewodniczącego — H. Szwejkowski, sekretarz — K. Wojciechowski.

*

W ciągu XX lat istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej nie tylko zrekompensovano

straty spowodowane zniszczeniami wojennymi i okupacją, ale nastąpił bujny rozkwit nauki polskiej, w tym także nauki weterynaryjnej.

W dziale szczególnie nas interesującym pogłębiono świadomość historyczną w stosunku do nauki i zawodu weterynaryjnego w szerszych kręgach społecznych i wśród członków zawodu. Pozwala to ufać, że refleksem tego będzie zwiększenie wysiłków i uzyskanie dalszych cennych osiągnięć przez pracowników nauki i zawodu na szerokim polu działalności weterynaryjnej.

PROF. DR MIECZYSLAW CENA

Wrocław

○ nowy profil służby weterynaryjnej

Służba lekarsko-weterynaryjna powstała przed 200 laty dla zwalczania szalejących wówczas wśród zwierząt chorób zaraźliwych; zadanie to wykonywała i obecnie je wypełnia z dobrymi wynikami, gdyż dzięki jej stałej czujności choroby zaraźliwe zwierząt gospodarskich zostały w dużej mierze okiełznane i nie stanowią już weterynaryjnego problemu nr 1. W krajach o dobrze rozwiniętej służbie weterynaryjnej sytuacja epizootologiczna ogólnie biorąc jest opanowana.

Wielkie zasługi i piękne tradycje ma również w tej dziedzinie polska służba weterynaryjna, której ustawienie w zakresie zwalczania chorób zaraźliwych jest na ogół właściwe. Dzięki temu straty zadane hodowli przez te schorzenia, w bilansie wszystkich strat jakie ponosi pogłowie zwierząt hodowlanych, nie stanowią więcej niż 10%. Niektóre bowiem choroby zostały zwalczone na naszym terenie niemal bezpowrotnie (księgosusz, nosaczka, węglik itd.). Stało się to w dużej mierze dzięki pełnomocnictwom jakie uzyskała służba wet., która w wypadku wybuchu zarazy ma prawo do zarządzania środkami nadzwyczajnych, przy czym cała administracja państwowa służy jej swoim poparciem. Te nadzwyczajne uprawnienia dają służbie wet. niemal pełną suwerenność w tej dziedzinie, która dopełniona środkami wytworzonymi przez przemysł farmakologiczny i bioweterynaryjny oraz wielkim doświadczeniem służby — daje w sumie możliwość opanowania wszelkich zaraz, jeśli tylko włączy się je w zakres jednostek chorobowych podlegających ustawowo zwalczaniu.

Tak więc trzy konieczne składowe: wyszkolona służba wet., środki i uprawnienia zadecydowały o właściwym jej ustawieniu zapewniającym skuteczność akcji i dają stanowi lek. wet. suwerenne poczucie pełnej odpowiedzialności za sytuację epizootyczną w kraju.

Stan lekarsko-weterynaryjny nie może jednak zadowolić się zmniejszeniem tych szkód

do 10% ogółu strat jakie ponosi hodowla, bez zwrócenia uwagi na owe pozostałe 90%, dla usunięcia których jest również powołany. Czym są spowodowane te straty, które dwięciokrotnie przewyższają szkody wyrządzane gospodarce hodowlanej przez choroby zaraźliwe? Są one spowodowane przez choroby pasożytnicze oraz braki środowiskowe, a szczególnie przez niedomogi żywienia, złe warunki utrzymania, pielęgnacji i użytkowania zwierząt.

Powszechnie wiadomo, że choroby pasożytnicze szerzą się i nie tylko powodują wielkie straty w produkcji, ale stanowią groźbę wskutek zwiększania dyspozycji zwierząt zapadających na inne schorzenia. Nie mamy, mimo pewnych wysiłków, dokładnego rozeznania ich rozmieszczenia na obszarze całego kraju, gdyż choroby inwazyjne nie są jeszcze objęte obowiązkowym zwalczaniem przez ustawę. Nadto fragmentaryczne odrobaczanie zwierząt, które służba wet. wykonuje, w dużej mierze dzięki akcjom fundowanym przez PZU, jest tylko jednym z ogniw, jakie powinny prowadzić do całkowitego usunięcia przyczyny chorobowej, do dewastacji pasożytów. Konieczne jest bowiem zwalczanie również form pasożytniczych bytujących poza organizmem: w glebie, wodzie i na pastwiskach. Akcja musi być więc kompleksowa, a do tego brak służbie wet. takich uprawnień, jakie stosuje przy zwalczaniu zaraźliwych chorób zakaźnych.

Wielka praca rozpoznawcza WZHW jest niewspółmierna do ostatecznych wyników uzyskanych w terenie, gdzie odrobaczane zwierzęta zarażają się znowu w nieodkazanym środowisku. Z ogólnego punktu widzenia ekonomicznego i biologicznego akcja taka jest mało skuteczna, a winą leży przede wszystkim w wadliwym ustawieniu służby wet., która nie ma pełnych uprawnień. Można więc stwierdzić, że zwalczanie chorób inwazyjnych odbywa się u nas na poziomie nie odpowiadającym potrzebom gospodarki hodowlanej, ani stanowi